

Öztürk, A. O. (2021). Kitap Tanıtımı – Almanya Türkleri Yaz: Korkmaz, M. A.,
Folklor Akademi Dergisi. Cilt:4, Sayı:3. 553 – 556.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 29.11.2021

Kabul / Accepted: 16.12.2021

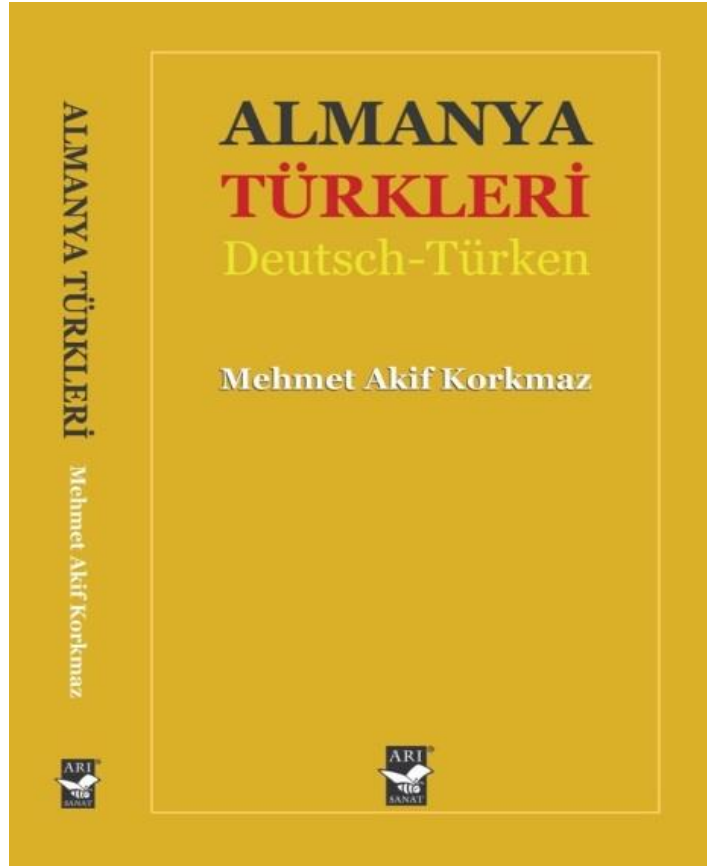
Kitap İnceleme / Book Review

ALMANYA TÜRKLERİ

Ali Osman ÖZTÜRK*

Korkmaz, Mehmet Akif: *Almanya Türkleri*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2021. 311 sayfa,
Resimli.

* Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Konya/Türkiye,
aoturk@erbakan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2759-2096.

Almanya Türkleri, okura yurt dışı, özellikle Osmanlı bakiyesi olup, Misak-ı Milli sınırları dışında kalan bölgelerdeki Türkler için kullanılan tamlamaları anımsatıyor: Bulgaristan Türkleri, Romanya Türkleri, Kerkük Türkleri gibi. “Yunanistan Türkleri” bunun bir istisnasını oluşturur; çünkü onlar için genellikle “Batı Trakya Türkleri” sıfatı tercih edilmektedir. “Almanya Türkleri”, bu bakımdan ilginç bir tamlama olup sonradan (iş)göçü yoluyla oluşmuş bir azınlığın coğrafi, siyasi, kültürel, sosyal anlamda (diğer yurt dışı Türklerden farklı olarak), yurt dışında yaşayıp yurt içi ile çok sıkı bağları olan, her iki kültür dairesi ile yakından irtibatlı bir konumu olan insanları ifade eder.

Diğer yandan, onlar için kullanılan diğer bir niteleme de “Almancı”dır; bu da kendi içinde çelişkili bir sözcüktür. Zira örn. “Türkçü” nitelemesinden farklı olarak bunda ideolojik bir anlam çıkmaz, yani Türkçülükte olduğu gibi “Almancılık”, kültürel-ideolojik bir yaklaşımı ifade etmez, sadece kişinin çalıştığı yeri (Almanya) imleyen bir nitelemeden ibarettir. Buna karşın söz konusu insanlar, bu sıfatı zaten, belki de ideolojik çağrışımından dolayı benimsememektedirler (tr.wikipedia.org/wiki/Almanya’daki Türkler). “Gurbetçi” nitelemesi de genel bir anlam taşıdığından, Almanya gurbetini ancak tamlamayı ile ifade eder hâle gelir. Bu anlamda Almanca yayınlanan *Wikipedia* ansiklopedisi “Gurbet Türküleri” başlığına, “Almanya Türküleri” bağlamında yer verir (de.wikipedia.org/wiki/Gurbet_türküleri). Bu tamlamada “Almanya Türkleri”ne benzer bir hareket noktası gözlemlenir. Halk türküsü araştırmalarında kullanılan yöresel tasnif yaklaşımı burada konusal tasnifi de içerir. Salt Almanya’da doğan/derlenen/söylenen ve dinlenen türküler değil söz konusu olan ürünler, aynı zamanda Almanya sorunsalını ele alan ürünlerdir (Öztürk, 2001: 2).

Alman dilinde söz konusu kişiler (Almancılar, Almanya Türkleri) için kullanılan niteleme, uzun süre “Gastarbeiter, ausländischer Mitbürger” düzeyinde kalmıştır ancak ikinci ve üçüncü kuşaktan sonra, özellikle önemli bir bölümünün Alman vatandaşlığını seçmesinden sonra “Deutsch-Türken”e evrilmiştir. Bunu daha çok dil bağlamında ön plana çıktığı görülür (Süavi, 2019). Etnik anlamda bir azınlığın ifade edilmesi söz konusu olunca, tr.wikipedia.org’un madde başlığında olduğu gibi “Almanya’daki Türkler” ya da de.wikipedia.org’un madde başlığı ile söylemek gerekirse “Türkeistämmige in Deutschland” (Almanya’daki Türk kökenliler) (de.wikipedia.org/wiki/Türkeistämmige_in_Deutschland) tercih edilirken Almanca yazan Türkleri ifade etmek için Alman-Türk Edebiyatı”(Deutsch-türkischeLiteratur; https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsch-t%C3%BCrkische_Literatur) kullanılır ve bunu “Türklerin Almanca yazdığı edebiyatı” şeklinde anlamak da mümkündür. Emine Sevgi Özdamar, Selim Özdoğan, Akif Pirinççi, Feridun Zaimoğlu gibi Türk kökenli yazarlar artık yazma dili olarak Almancayı kullandıkları için Alman yazar konumundadırlar.

Bu yazıda Mehmet Akif Korkmaz’ın “Almanya Türkleri” kitabından söz edilmektedir. Yazarın Hacettepe Üniversitesinde doktora tezi olarak 2012 yılında sunduğu bu çalışmaya seçtiği başlığın Almanca çevirisini kendisi “Deutsch Türken” (Alman Türkler) şeklinde yapmıştır. Bu da kanaatimce çeviri biliminde “bakış açısı değiştirme” (Perspektivenwechsel) yöntemiyle düşünürsek aslında sorunsalın Türkiye’de ve Almanya’da farklı algılandığını gösteren bir işarettir. Çünkü “Deutsch-Türken” “Alman(laşmış) Türkler” şeklinde de anlaşılabilir.

Mehmet Akif Korkmaz, çok çalışkan bir akademisyen olarak Almancayı Almanya’da öğrenmiş, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini tamamlayarak yüksek lisans ve doktora eğitimini alanın yetkin isimleri Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu ve Prof. Dr. Nebi Özdemir gibi hocaların danışmanlığında Hacettepe Üniversitesinde bitirmiş olup halen Giresun Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çevre duyarlılığı yüksek, araştırma konularını gerçek yaşamdan seçen bir akademik kişiliğe sahiptir.

“Almanya Türkleri” başlıklı kitap 60 yıldır hiç güncelliğini yitirmeyen, işçi olarak gönderilen insanların Almanya’daki yaşama intibak süreçlerini değişik perspektiflerden ele alan, betimleyen ve tartışan bir kurguya sahiptir. Üç ana bölümde tartışılan sorunları yazar, “Türkiye’den Almanya’ya İşçi Göçü ve Problemi” (s. 37-146), “Aile ve Sosyal Yaşama Yansıyan Gelenek ve Dünya Görüşü” (s. 147-207), “Bireylerde Kimlik ve Dünya Görüşünün Oluşumuyla İlgili Meseleler” (s. 209-251) başlıkları altında tasnif etmiştir. Burada sorunsal isabetli biçimde olgusal (göç), sosyal (Almanya’da yaşam) ve bireysel (kimlik) boyutlarıyla ele alarak bireyin kimlik oluşumunun nesnel olgulardan hareketle gözlemlendiğini göstermiştir. Bu kapsamda çalışmanın Sonuç (s. 253-269) bölümünün alt başlığında özetlediği gibi (“Kabul ve Dışlanma – Kültürel ve Toplumsal Yapı – Eğitim ve Dil Bariyeri – Bireyler ile Örgütler Hepsini iç içe – Sosyal ve Kültürel Sermaye), Türklerin Almanya’daki 60 yıllık göçmenlik yaşamının ne denli çetin deneyimlere sahne olduğu bir kez daha ortaya çıkar.

Kitabın ikinci bölümünde yazar, Almanya’daki yaşamlara yakından/bizzat tanıklık ederek elde ettiği verileri kullanır ve *anlatı çalışması* olarak nitelediği yaklaşımını üç temel alan bilgisi üzerine inşa ettiğini belirtir:

“Birincisi çalışma sahasının yaşantısı hakkında gündelik bilgiye dair malumattır. İkincisi sahanın kültürel tarihi, coğrafyası, ekonomisi, etnografyası hakkında temel bilgilerdir. Bu ikisini işletecek teorik yapısal çözümleme ve sonuç analizine ait yöntem bilgileri de üçüncü ve son temel bilgidir. Sosyal tarih, kültürel tarih, sosyal psikoloji, dilbilim, göstergebilim, folklor, kültür ve halkbilim bu çalışmada çerçeve bilimlerdir. Çalışmadaki anlatımın kaynakları röportajlar, yüz yüze konuşmalar, gündelik konuşmalar, yazılı anketler, konuşulanlara edilgen katılım, konuşulan yerde misafir olma gibi sahada derlemeye ağırlık vererek toplanmıştır. İç gözlem ve katılımlı yöntemler, Passau’daki kahve buluşmalarında olduğu gibi, aylarca süren uzun zamanlara dilimler halinde yayılmıştır.” (Korkmaz, 2021: 207)

Burada Berlin’de yaşayan işçi emeklileri ve bir sanatçıyla yapılan görüşmelerin yazı dökümlerini (transkripsiyon) izleyen satırlarda kavramsallaştırma girişiminde bulunmuştur. Yazımızın girişinde değindiğimiz farklı algılamalara ışık tutacak yelpazede; Türk, Alman, Almanca, Türk kalmak, Türk olmak, Almanlaşmak, Alman olmak, gelenek, görenek, Müslümanlık ve Hristiyanlık, aile ve hısım akrabalık, komşuluk ve hemşerilik, olumlu yaşam deneyimi / başarı, olumsuz yaşam deneyimi / başarısız” gibi yurdundan ayrı yaşamların etrafında döndüğü kavramlara işaret edilmiştir. Bu kapsamda örn. “Almanca” şudur:

Türkiye’den işçi olarak çalışmaya giden ve uzun süredir Almanya’da yaşa(ya)n kişidir. Genellikle yıllık izinlerinde Türkiye’de bulunduğu veya kesin dönüş yaptığında Almanca sıfatıyla adlandırılır. Hatta onun hiç Almanya’ya gitmemiş gerideki ailesi bile Almancıdır. Yaşam tarzı, giyim kuşamı ve ekonomik seviyeleri göç öncesinde, Türkiye’deki Türklere göre farklılaşmıştır. Tavırları Almanlara benzer. Almanya’daki tutumları, dünya görüşünü, düzeni Türkiye’de arar ve bulamayınca eleştirir.” (Korkmaz, 2021: 197)

Başarı ve başarısızlık deneyimlerine yer verilerek üçüncü bölümde bireylerde kimlik sorunları tartışılmıştır. Yazar, mercek altına aldığı problemleri dokuz başlık altında toplamıştır: aileye bağlı dünya görüşünün hayata yansımaları; göç, kabul görme ve yabancılaşma; ben Türküm, biz Türküz; Almanya Türklerinde etnik işletmecilik, yabancılaştırılmış yabancılar; diasporada aile ve dünya görüşlerinin hayata yansımaları; Almanya Türkleri üzerinde yabancılaşma ve uyumsuzluk baskısı; etnik ticaret, kimlikler ve göçmen girişimciliği; uyum politikalarına göre A(lmanya) Türkleri (ni)n durumu.

Sonuç itibariyle, 60 yıllık bir geçmişe dayanan Türk göçmenlerin durumunu bu süreçten bağımsız olarak değerlendiren/yargılayan yaklaşımların, olayı nesnel olarak değerlendiremeyeceğini belirten Korkmaz, “geçen yıllarda edinilmiş siyasi, sosyal, ek[o]nomik ve kültürel yaşantıların zaman ve mekâna yerleştikçe işlerlik kazanması[nı] Almanya’da geleceğe giden yoldaki büyük umut” (s. 251) olarak görür.

Türkler açısından Almanya göçmenliğinin dayandığı gerçeklik, yaşam/geçim zorunluluklarıdır; bugün de göçmenliğin sürgit devam etmesi aynı zorunlulukların yansımalarıdır. İncelediğimiz kitapta aile fotoğrafı ile verilen Aşık Metin Türköz’ün, Almanya’da yaşayan bir türkü sanatçısı olarak yıllardır Almanları ve Alman hükümetlerini eleştirmesinin ardından, Alman vatandaşlığına geçmesi (Kemper, 2011: 2) böyle bir zorunluluğun sonucudur. Kitap, Almanya Türkleri sorunsalının çok yönlü oluşuna, orada yaşayan insanlarımızın var olduğu müddetçe gündemden düşmeyeceğine işaret eden akademik bir çalışma olarak okunmaya değer ve yol gösterici niteliktedir. Yazar Dr. Mehmet Akif Korkmaz’ı kutlar, okurunun bol olmasını dilerim.

Kaynaklar

- KEMPER, A. (2011). “Gastarbeiter: Familie Türköz wird deutsch”. *Die Zeit*, Nr. 34/2011, 18. August, 2/6.
- KORKMAZ, M. A. (2021). *Almanya Türkleri*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi.
- ÖZTÜRK, A. O. (2001). *Almanya Türküleri. Türk Göçmen Edebiyatının Sözlü/Öncü Kolu*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

İnternet Kaynakları:

- URL-1: *De.wikipedia.org* (2021): “Gurbet Türküleri.” https://de.wikipedia.org/wiki/Gurbet_T%C3%BCrk%C3%BCleri (Erişim Tarihi: 29.11.2021).
- URL-2: *De.wikipedia.org* (2021): “Türkeistämmige in Deutschland”. https://de.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkeist%C3%A4mmige_in_Deutschland (Erişim Tarihi: 29.11.2021).
- URL-3: SUAVİ, Ahmet (2019): “Almancı nedir? Deutschtürke kavramı ve çifte aidiyet(sizlik)”. *Indigo Dergisi*, 11 Temmuz. (<https://indigodergisi.com/2019/07/almanci-nedir-deutschturke-cifte-aidiyetsizlik/>; (Erişim Tarihi: 29.11.2021).
- URL-4: *Tr.wikipedia.org* (2021): “Almanya’daki Türkler”. https://tr.wikipedia.org/wiki/Almanya%27daki_T%C3%BCrkler (Erişim Tarihi: 29.11.2021).